

Mevlâna Celâleddin-i Rumî'nin Selçuklu Sultanları ile İlişkileri

Mevlana Jalaluddin Rumî's Relationships with Seljuk Sultans

Mehmet Ali HACIGÖKMEN*

ÖZET

Mevlâna Celâleddin-i Rumî eserleri, yaşamı itibarıyla hakkında en çok araştırma yapılan mutasavvıflardan birisidir. Yaşadığı dönem, Türkiye Selçuklu Devletinin son dönemi olması Sultanlar, Melikler, Emirlerle yakın münasebette bulunması sebebiyle, Mevlâna Celâleddin-i Rumî'nin hayatı dönemin siyasî durumunun açıklanması açısından önem arz etmektedir. Çalışmamızda Sultanul-ulema Bahaeddin Veled'in Larende'ye (Karaman) gelişinden itibaren yakın münasebette bulunduğu Selçuklu emirleri ile ilişkileri ele alınmaya çalışılacaktır. Ayrıca çalışmamızda, I. Alaeddin Keykubat ile ilişkilerin Bedreddin Gühertaş tarafından sağlandığı, hatta Bedreddin Gühertaş'ın Sultanul-ulema Bahaeddin Veled'in müridi olduğu ortaya çıkmıştır. Bedreddin Gühertaş Sultanul-ulema Bahaeddin Veled'e bir medrese yaptırmıştır. Babailer isyanı ve Köseadağ savaşı sonrası tahta çıkan II. İzzeddin Keykavus ve IV. Rükneddin Kılıçarslan daha küçük çocuktular. Bu Sultanlarla ilişkiler daha çok emirler tarafından sağlanmıştır. Bu emirler Şemseddin İsfahanî ve Muineddin Süleyman Peroanedir. Çalışmamızda dönemin siyasî olayları çerçevesinde Mevlâna Celâleddin-i Rumî'nin, II. İzzeddin Keykavus ve IV. Rükneddin Kılıçarslan ile ilişkileri ele alınmaya çalışılacaktır.

ANAHTAR KELİMELELER

Mevlâna Celâleddin-i Rumî, Sultanul-ulema Bahaeddin Veled, II. İzzeddin Keykavus, IV. Rükneddin Kılıçarslan, Bedreddin Gühertaş, Şemseddin İsfahanî, Muineddin Süleyman Peroane.

ABSTRACT

Mevlana Jalaluddin Rumî is one of the Sufis, who have been researched most often, because of his works and life. The period he lived was the last period of the Seljuk Sultanate of Rum and he stayed in touch with Sultans, Meliks and Emirs; therefore, Mevlana Jalaluddin Rumî's life has importance in the sense of explaining the political landscape of the term. In this paper, it will be studied on the relations between Sultanul-ulema Bahâ' al-Dîn Veled and Seljuk Emirs with whom he had close relations since he came to Larende (Karaman). Moreover; in the study, it has been found out that his relation with Ala al-Din Kayqubad I was provided by Badr al-Din Gühertash who turned out to be a disciple of Sultanul-ulema Bahâ' ad-Dîn Veled. Badr al-Din Gühertash had a madrassa built for Sultanul-ulema Bahâ' al-Dîn Veled. Izz al-Din

* Doç. Dr., SÜ Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi, hgokmen@selcuk.edu.tr

Kayka'us II and Rukn al-Din Kilij Arslan IV who acceded to the throne after Babai Revolt and the Battle of Köseadağ were little children. The relations with these Sultans were mainly provided by Emirs. These Emirs were Shams al-Din Isfahani and Mu'in al-Din Sulaiman Parwana. In this paper, the relations between Mewlana Jalaluddin Rumî and Izz al-Din Kayka'us II and Rukn al-Din Kilij Arslan IV will be studied on within the scope of the political events of the term.

•

KEY WORDS

Mewlana Jalaluddin Rumî, Sultan-ul-ulema Bahâ' ad-Dîn Veled, Izz al-Din Kayka'us II, Rukn al-Din Kilij Arslan IV, Badr al-Din Guhertash, Shams al-Din Isfahani, Mu'in al-Din Sulaiman Parwana.

•

Giriş

Mevlânâ Celâleddin-i Rumî gerek yaşadığı dönemde ortaya koyduğu fikirleri, gerekse vefatından sonra düşünceleri etrafında oluşturulan tasavvufî düşünce ile dünya çapında büyük bir etki alanı oluşturmuştur. *Mevlâna Celâleddin, Türkiye Selçuklu Devleti*'nin son döneminde çok önemli siyasî olaylara şahit olmuştur. Birçok Selçuklu devlet adamı ile ilişkide bulunmuş onlara nasihatlerde bulunmuştur. *Mevlâna Celâleddin*'in yakın münasebette bulunduğu, *Muineddin Pervane*¹, *Sahip Ata Fahreddin Ali*², *Taceddin Mutez*³, *Mecdeddin Atabek*⁴, *Fahreddin Arslandoğmuş*⁵, *Emineddin Mikail*⁶, *Alameddin Kayser*⁷, *Bedreddin Gühertaş*⁸ gibi emirlere mektuplar göndermiştir. Bu emirlerin birçoğu Selçuklu son dönem siyasetine yön veren devlet adamlarıdır. Mevlâna'nın bu emirlerle ilişkileri ele alıp değerlendiren birkaç çalışma bulunmaktadır.⁹ Bunların içinde en dikkat çeken *"Mevlâna ve İktidar"* adlı çalışmasıyla, O. Nuri Küçük¹⁰ yapmıştır. O. Nu-

-
- ¹ *Mevlâna Mektuplar*, (trc. A. B. Gölpınarlı) İstanbul 1963, (II. XVI., XXX., XXVI., XXVII., XLII., LI., LXXXII.,XXXI., LXXXVIII., LXXII., LXXXIV., LXXXV., LXXXVI., XCVI.,CXVI., LXIII., XXXVII.,XLII.LXVIII., XCIX.,CXIV, CXX.,CXXXVII., mektuplar)
- ² *Mevlâna Mektuplar*, (LXXVI., XC.,CVIII., XLIV., XXXI., LXXXIX., XCVII., CXLII., XXXVI., LXXXVII., CXXXVIII., LII., Mektuplar)
- ³ *Mevlâna Mektuplar*, (XXII., LIX., LIX., CZVII., CXIX., CXXXVI.,LXXXVIII., LXXV., C., Mektuplar)
- ⁴ *Mevlâna Mektuplar*, (IX., LXVI., XXI., XVII., X., VIII., LIV., CXXI., Mektuplar)
- ⁵ *Mevlâna Mektuplar*, (CXXXIV., CXXXV., CXXXIII., LXXXVII., Mektuplar)
- ⁶ *Mevlâna Mektuplar*, (XVIII., LX., LXI., Mektuplar)
- ⁷ *Mevlâna Mektuplar*, (XXI., XXIV., Mektuplar)
- ⁸ *Mevlâna Mektuplar*, (CXLII., CXLV Mektuplar)
- ⁹ Helmuth Ritter, "Mevlânâ Celâleddin Rûmî ve Çevresi", (çev. Rüstem Orhan), *Mevlânâ Araştırmaları I*, Ankara 2007; Meliha Ambarcıoğlu, *Mevlâna ve Muhiti*, Ankara 1962; B. Furuzanfer, *Mevlâna. Celâleddin*. (Çev. F. Nafiz Uzlu) İstanbul 1986; Abdülbaki Gölpınarlı, *Mevlâna Celâleddin. Hayatı, felsefesi, eserleri, eserlerinden seçmeler* İstanbul 1952; Selim Kaya, "Mevlânâ'nın Siyasî Faaliyetleri (Mevlânâ'nın Selçuklu Devlet Erkânı Üzerindeki Etkisinin Siyasî Boyutları", *Uluslararası Düşünce ve Sanatta Mevlânâ Sempozyum Bildirileri, 25-28 Mayıs 2006, Çanakkale/Türkiye (International Symposium on Mawlânâ Jalâladdîn Rumî in Thought and Art Papers,)* 2006, s. 41-50; Kazım Paydaş, "Mevlânâ Celâleddin'in Anadolu Selçukluları ile Olan Münasebetleri" *Harran Üni. Uluslararası Mevlâna ve Mevlevîlik Sempozyumu, Bildiriler-I.*, Şanlıurfa 2007, s. 47-57.
- ¹⁰ O. Nuri Küçük, *Mevlâna ve İktidar*, Ankara 2007; Bu çalışmada Mevlâna'nın hem Selçuklu ümerasıyla ilişkileri ele alınmış hem de Mevlâna Celâleddin'in Moğol casusluğu iddiaları ele alınmıştır. Ancak bizce, çalışmanın dikkat çeken yanı *Mevlâna*

ri Küçük Bey'in bu çalışması, *Mevlâna Celâleddin*'in Moğollar'a ve Moğol istilasına bakış açısını ele alması bakımından dikkat çekicidir.¹¹ Biz ise çalışmamızda *Mevlâna Celâleddin*'in Selçuklu Sultanlarıyla ilişkilerini tarihî olayları dikkate alarak ayrı ayrı ele almaya çalıştık. Aslında yukarıda isimlerini zikrettiğimiz Emirlerle Mevlâna'nın ilişkilerini ayrı ayrı ele alacak bir araştırma, çalışmamızı tamamlayacaktır.

Çalışmamızın ilk bölümü, sultan *I. Alaeddin Keykubat* dönemini içermektedir. *I. Alaeddin Keykubat*'ın tahtta olduğu süre, Selçuklu devletinin zirveyi yaşadığı, bölgenin en güçlü devleti haline geldiği bir dönemdir.¹² Bu bölümde *Sultanul-ulema Bahaeddin Veled*'in önce Larende'ye, sonra da Konya'ya gelişi, sebepleri sonra da *I. Alaeddin Keykubat* ile ilişkileri ele alınacaktır. Ayrıca *Sultanul-ulema Bahaeddin Veled*'in ölümünden sonra *I. Alaeddin Keykubat* ile *Mevlâna Celâleddin*'in ilişkileri ne düzeyde olduğu ortaya konmaya çalışılacaktır.

Çalışmamızın ikinci bölümü, *I. Alaeddin Keykubat*'ın büyük oğlu, *II. Gıyâseddin Keyhüsrev* (1237-1246)¹³ ve etrafındaki bazı emirler tarafından zehirlenmesinden (1237)¹⁴ sonraki dönemi içine almaktadır. Bu dönem, *Sadeddin Köpek*¹⁵ adlı emirin Selçuklu devlet adamlarını ortadan kaldırması, adına *Babaî*¹⁶ denilen bir isyanla başlayan kargaşa dönemine denk gelmektedir. Ayrıca Köseadağ

Celâleddin'nin Moğol casusu olduğuna dair iddiaların sıhhati adlı bölümdür. (s. 111-137).

¹¹ O. Nuri Küçük eserinin 111- 132 sayfaları arasındaki “ *Mevlâna'nın Moğol Casusu Olduğuna Dair Bazı İddiaları Sıhhati*” adlı bölümde, bu iddiaların temelsizliğini ortaya koymuştur.

¹² bk. O. Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, Ankara 1971, s. 325-395; S. Koca, “Selçuklu İktidarının Belirlenmesinde Rol Oynayan Güçler ve Alâeddîn Keykubâd'ın Türkiye Selçuklu Tahtına Çıkışı” *S. Ü. Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Sa. 25, Bahar 2009, s. 7-12; Emine Uyumaz, *Sultan I. Alâeddîn Keykubad Devri Türkiye Selçuklu Devleti Siyasi Tarihi*, Ankara 2003.

¹³ bk. Nejat Kaymaz, *Anadolu Selçuklu Sultanlarından II. Gıyâsü'd-dîn Keyhüsrev ve Devri*, Ankara 1958; Osman Turan, “Keyhüsrev II”, *İA*, VI, İstanbul 1977, s. 620-629.

¹⁴ Salim Koca, “Türkiye Selçuklu Tarihine Damgasını Vuran Menfur Bir Cinayet: Sultan I. Alâeddîn Keykubâd'ın Zehirlenmesi”, *S.Ü. Türkiyat Araştırmaları Dergi*, Sayı: 27 – Bahar, Konya 2010, s. 347-371.

¹⁵ bk. M. Kesik, “Sadeddin Köpek” *DİA*, XXXV, İstanbul 2008, s. 392-393; O. Turan “Saded-Din Köpek”, *İA*, X, Eskişehir 2001, 32-35.

¹⁶ bk. Ahmet Yaşar Ocak, *Babaîler İsyanı*, İstanbul 1980; Mikail Bayram, “Baba İshak Harekatının Gerçek Sebebi ve Ahi Evren ile ilgisi”, *Diyanet Dergisi*, XVIII, s. 69-78; Mikail Bayram, “Babailer İsyanı Üzerine”, *Hareket*, Mart 1981, s.16-28.

savaşının¹⁷ yaşandığı 1243 yılın akâbinden, Moğol istilasının Selçuklu devletini tamamen kapladığı dönemden, *Şems-i Tebrizî*'nin (1244)¹⁸ Konya'ya gelmesine, *Mevlâna Celâleddin*'in ölümüne (1277) kadar geçen süre içinde sultanlarla ilişkileri ele alınacaktır. Aşağıda ifade edileceği gibi *Mevlâna Celâleddin*'in siyâsî olaylara tepkisi dönemin birçok âlimlerinin verebileceği tepkiden farklı olmadığı görülecektir. Mutasavvıf dil ustası ve hislerinin coşkunuğu ve karakteri dolayısıyla Sultanlara ve emirlere verdiği tepki ve sözler, olayların tarihî arka planının çok iyi süzûlememesinden dolayı bugüne kadar da yanlış yorumlanmıştır.

A. 1221- 1237 Yılları Arası Bahaeddin Veled ve Mevlâna Celâleddin'in I. Alaeddin Keykubat İle İlişkileri

Mevlâna Celâleddin ailesi ile beraber Larende'ye (Karaman) geldiğinde 14 yaşında bir delikanlıdır (1221).¹⁹ Bu dönemde *Mevlâna Celâleddin*'in babası *Sultânü'l-Ulemâ Bahaeddin Veled*'in²⁰ Selçuklu ümerasıyla ilişkilerinden söz etmek mümkündür. *Sultânü'l-Ulemâ*, Lârende'ye göç ettikten sonra (1221) oranın emiri olan *Emir Musâ*'nın²¹ yaptırdığı medresede yedi sene kalarak dersler okutmuş ve camide vaazlar vermiştir.²² Sultanu'l-Ulema oğlu *Mevlânâ*

¹⁷ bk. E. Göksu, "Kösedağ Savaşı (1243)" *Uluslar arası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi* 2009/2, s. 1-15; Turan, *Türkiye*, s. 431-450.

¹⁸ bk. Semih Ceyhan "Şems-i Tebrizî", *DİA*, XXXVIII, İstanbul 2010, s. 511-516.

¹⁹ Câmî, Abdurrahmân, *Nefehâtü'l- Üns: Evliyâ Menkibeleri*, (çev ve şrh. Lâmî Çelebî, haz. Süleyman Uludağ ve Mustafa Kara), İstanbul 1995. s. 632; Abidin Paşa, *Tercüme ve Şerh-i Mesnevî-i Şerîf*, I, İstanbul 1324/1906. s. 8; B. Füzûzanfer, *Mevlâna Celâleddin*, (çev. F. N. Uzlu) İstanbul 1997, s. 34; Şefik Can, *Mevlânâ Hayatı Şahsiyeti Fikirleri*, İstanbul 1995, s. 37.

²⁰ bk. Ahmet Ateş, "Mevlâna ve Babası" *Türk Düşüncesi*, 1954/4-7, s. 23-54; Meliha Ambarcıoğlu, "Sultanü'l-ulema Baha'eddin Veled'in hayatı, eseri ve düşünceleri", Selçuk Üniversitesi, *1. Millî Mevlâna Kongresi Tebliğler*, Konya 1986, s. 135-147; M. Nazif Şahinoğlu, "Bahaeddin Veled", *DİA*, IV, İstanbul 1991, s. 461.

²¹ Füzûzanfer, *Mevlâna*, s. 109'da Emir Musâ'nın Karamanoğullarından Bedreddin İbrahim'in kardeşi olduğu ifadesi doğru değildir. Çünkü Karamanoğullarının bu bölgeye gelişi 1228 yıllarına rastlar. Alaeddin Keykubat Alaiyye'nin fethinden 1221 (H. 618) sonra bölge Ermenek, Mut, Gülnar bölgesine kadar bölge alınmıştı. Silifke, Tarsus hariç çarşniğir Mübarezüddin Çavlı, Ertokuş tarafından alınmıştır. Şehabeddin Tekindağ, "Alâeddin Keykubat ve Halefleri Zamanında Selçuklu Küçük Ermenistan Hudutları", *Tarih Dergisi*, 1949-1950, II/1-2, s. 29-30.Yani Emir Musa, I. Alaeddin Keykubat'ın emiri olmalıdır. Karamanlılar'ın bölgeye yerleşmesi 1228 yılıdır. Yani Sultanul- ülemanın Konya'ya göç tarihidir.

²² Füzûzanfer, *age*, s. 110.

Celâleddîn'î, Hoca Şerafeddîn Lâlâ Semerkandî'nin²³ Gevher Hatun adındaki kızı ile nikahladı. *Mevlâna Celâleddîn*'in bu evlilikten 623/1226 tarihinde birinci oğlu *Sultan Veled*, daha sonra da ikinci oğlu *Alâaddin* dünyaya geldi.²⁴

a. Sultânü'l-Ulemâ Bahaeddin Veled- I. Alaeddin Keykubat İlişkileri

Acaba *Sultanu'l-Ulema* Lârende'den Konya'ya göç kararı almasında mevlevî kaynaklarının belirttiği gibi, sadece I. *Alaeddin Keykubat*'ın daveti mi etkili olmuştur? Yoksa başka etkenler de rol oynamış mıdır? *Eflâkî* ve *Sipehsalar* gibi kaynaklara bakılırsa, bu durum sadece *Alaeddin Keykubat*'ın, *Bahaeddin Veled*'i davet etmesiyle olmuştur.²⁵ *Eflâkî*, *Sipehsalar*, gibi kaynaklar *Sultan Alaeddin Keykubat*'ı *Sultanul-ulema*'nın müridi olduğunu da yazmaktadır.²⁶ *Sultan Alaeddin Keykubat*'ın, *Baha Veled*'e mürit oluşuna ve onu Konya'ya davet edişine dair Mevlevî kaynakların dışında devrin diğer kaynaklarında bir bilgi bulunmamaktadır. Bunun yanında bugün I. *Alaeddin Keykubat*'ın *Mevlâna*'yı davet ettiğine dair bir mektubun bulunduğu söylenmektedir. 1890'lı yıllarda yazılan, eğer istinsah edilmişse, nereden alındığı bilinmeyen Osmanlı Türkçesi bu mek-

²³ Şerafeddîn Lâlâ Semerkandî Lârende'ye ne zaman geldiğine dair bir bilgiye sahip değildir. İhtimal ki sultanu'l-ulema Bahaeddin veled ile Lârende'ye gelmiştir. Hatta bir rivayete göre Mevlâna Celâleddîn'in oğlu *Sultan Veled*'in ismini eşi yani Şerafeddîn Lâlâ Semerkandî'nin kızı Gevher Hatun'un Harezmsâh hanedanından olduğundan dolayı bu ismi vermiştir. Mevlânâ'nun eşi Gevher hatun gibi annesi de Belh emîri Rükneddîn'in kızı olan Mümine Hatun olup, Harezmsâh hanedanındandı. (Sultan Veled, *Maârif*, çev. Meliha Tarıkâhya, İstanbul 1985, s. 2) *Sultanul-ulema Bahâeddîn Veled*'in annesi Harzemşahlar hanedanından, Alâaddîn Muhammed Harzemşah'ın kızı *Melike-i Cihan Emetullâh* Sultan'dır. (Sipehsâlâr, a.g.e., s. 18; Eflâkî, age, I, 165; Fûrûzanfer, *Mevlânâ*, s. 9; Emine Yeniterzi, *Mevlânâ Celaladdîn-i Rûmî*, Türkiye Diyanet Vakfı, Ankara 1995, s. 26) Bu bilgiler Şerafeddîn Lâlâ Semerkandî'nin *Sultanul-ulema* ile aynı sülaleden olabileceğini göstermektedir. Yani Şerafeddîn Lâlâ Semerkandî ve ailesi *Sultanul-ulema* Bahaeddin Veled ile beraber göç ettiklerini gösterebilir. Hatta *Sultan Veled* ve kardeşi *Alaeddin* 10-11 yaşlarına geldiklerinde dedeleri Şerafeddîn Lâlâ Semerkandî nezaretinde önce Halep'e daha sonra Şam'a gitmiştir. (Sultan Veled, *Maârif*, s. 5) Şerafeddîn Lâlâ Semerkandî torunlarına bir nevi lalalık da yapmıştır. Hatta Mevlâna bu sırada çocuklarına dedeleri Şerafeddîn Lâlâ Semerkandî'ye itaat etmeleri ve onu incitmemeleri için yazdığı bir mektubu vardır. (Sultan Veled, *Maârif*, s. 2) Bundan dolayı da lala unvanını almış olmalıdır.

²⁴ Câmî, s. 632; Abidin Paşa, s. 8; Fûrûzanfer, *Mevlânâ*, s. 34; Can, s. 37.

²⁵ Ahmet Aksit, "Eflakî'nin Alaeddin Keykubat Hakkındaki Rivayetlerine Dair", *Türk-lük Bilimi Araştırmaları*, Sa.11 (2002), s. 245-253.

²⁶ aynı yer.

tubu, I. Alaeddin Keykubat'a ait göstermek doğru olmasa gerektir.²⁷ Bu durum *Bahaeddin Veled*'in Konya'ya gelişinde, bu davetin ve göçün başka sebeplerinin de olduğunu akla getirmektedir. 1228 yılına gelindiğinde Larende ve Ermenek çevresi *Çaşniğir Mübarezüddin Çavlı* ve *Mübarezüddin Ertokuş* tarafından alınmış, bölgeye Karamanoğulları iskân edilmeye başlanmıştır.²⁸ Tabii bu durum huzur arayan *Sultanu'l- Ulema'nın, I. Alaeddin Keykubat* tarafından Anadolu'nun en korunaklı ve büyük şehri haline gelen Konya'ya²⁹ göç kararı almasında etkili olmuş olabilir. Larende'de, *Sultanu'l- Ulema Bahaeddin Veled*'nin sohbetleri şüphesiz ki Selçuklu ümerasının dikkatini çekmiştir. *Bahaeddin Veled*'in Konya'ya gelişinde etkili olan emirlerin başında *Bedreddin Gühertaş* (Gevhertaş) olduğunu düşünüyoruz. Ayrıca *Bedreddin Gühertaş*'ın *Emir Musa* ile yakın bir ilişkisi olsa gerektir. *Bedreddin Gühertaş, Sultanu'l- Ulema Bahaeddin Veled*'in Konya'ya gelişinde Altunapa medresesindeki ikametgâhında hep yanındadır.³⁰ *Gühertaş* *Sultanu'l ulema* ve ailesine bir medrese inşa etmeye başlar. Eflâkî, *Gühertaş*'ı *Sulta-*

²⁷ Mektup Konya Yazma Eserler Kütüphanesi'ne Lütfiye Nur Kunter Hanım efendinin başlattığı yazmalar içinde 1890'lı yıllarda Konya'da yaşayan Müstantık Ali Bey'in tuttuğu notların arasında bulunmuştur. Bütün mevlevî kaynaklar Alaeddin Keykubatın, *Sultanu'l Ulema'yı* davet ettiğini yazmaktadır. Bu mektubun da bu bilgilerin bir tezahürü olarak kaleme alınmış da olabilir.

²⁸ El Ömerî, *Mesâlikü'l Ebsâr fi Memâlik-i Emsâr*, (nşr. F.Taeschner), Leipzig 1929, 28; Kalkaşandi, *Subhu'l Â'sa*, VIII, Kahire 1915, s. 17-18; Tekindağ, *age*, s. 29-30.

²⁹ Başkent Konya'nın surlarla çevrili müstahkem bir başkent olması I. Alaeddin Keykubat döneminde rastlar. I. Alaeddin Keykubat Moğollara karşı savunma politikası çerçevesinde başta Konya olmak üzere Erzurum, Sivas, Kayseri de tahkimat yapmaya, surlar inşa etmeye başlamıştır. I. Alaeddin Keykubat dönemi ile beraber Konya gerçek bir başkent olmuştur. Bu surların inşası için büyük harcamalar yapılmış ve çok sayıda sanatkâr, mimar, mühendis istihdam edilmiş, kaynaklar 140 emirin bu işte görev aldıklarını yazmaktadır. Surların yüzlerce burç ve bedeni, şehre giriş ve çıkışı sağlayan ihtişamlı kapılarda yapılmıştır. Dış surların çevresinde derin bir hendek vardır. Meram deresi ve sel suları bu hendeğe bağlanarak ikinci bir savunma hattı oluşturulmuştur. Hendeğin kapılara rastlayan bölümlerinde birer köprü bulunmaktaydı. Şehrin merkezinde birbirinden güzel camiler, mescitler, medreseler, hanikahlar, bedestenler, lüks evler, cadde ve sokaklar bulunuyordu. Şehrin sur dışında kalan kısımları bahçelik olup bu bahçeler arasında da mahalleler, bağ evleri, mescitler, medrese, tekke ve zaviyeler bulunmaktaydı. (bk. M. A. Hacıgökmen, "Türkiye Selçukluları Zamanında Konya'nın Devlet Merkezi Oluşu" *S.Ü. Türkiyat Araştırmaları Der.* Bahar 2011/ 25, s. 231-261)

³⁰ M. Ali Hacıgökmen, "I. Alaeddin Keykubat Dönemi Emirlerinden Atabey Bedreddin Gühertaş (Gevhertaş) (d. ?- ö. 1262)", *A.Ü., DTCF, Tarih Araştırmaları Dergisi*, XXX/ 50, Ankara – 2011 / Eylül, s.119-137.

nu'l ülema'nın müridi olduğunu söyler. Eflâkî bunu şöyle ifade eder: *Sultanu'l ulemanın sohbetlerinin birisinde Sultan ve diğer devlet adamları ile camidedir. Cemaat, Sultanü'l Ulema'yı can kulağı ile dinlemektedir. Bir ara Sultan'ın atabeyi olan Emir Bedreddin Gühertaş, "Sultanü'l Ulema'nın ne kadar güçlü bir hafızaya sahip olduğunu, ne kadar güzel konuştuğunu, verdiği dersin önceden hazırlanıp hazırlanmadığını" düşünür. Bu sırada Bahâeddin Veled, kendisine: "Emir Bedreddin, Kur'an'dan bir aşır oku!" diye seslenir. Emir Bedreddin Kur'an'dan bir bölüm okur. Bahâeddin Veled, okunan bu bölümün ayetlerini geniş geniş açıklar. Bu olaydan oldukça etkilenen Emir Bedreddin kendisini alamaz, kalkar; Bahâeddin Veled'in elini ve vaaz verdiği kürsüyü öper". Emir Bedreddin Gühertaş duyduğu bu manevi hazzın bedelini ödemeye devam etmek ister. Bahâeddin Veled ve çocukları için Sultan Köşkü'ne yakın bir yerde bir medrese yaptırmaya başlar.³¹ Eflâkî'nin belirttiği bu medrese Alaeddin tepesinin Kuzey Doğu tarafında idi. Gühertaş, bu medreseyi Sultanu'l ülema Bahaeddin Veled ve ailesi için inşa ettirmiştir. Medreseye Gühertaş medresesi denilse de kaynaklarda *Medrese-i Mevlânâ, Celâliye ve Molla Atik* adlarıyla anıldığı da olmuştur.³² Emir Bedreddin Gühertaş'ın kurduğu medresenin, XIX. yüzyıla kadar ki tarihi ile ilgili fazla malumat bulunmamaktadır. Buna rağmen buranın, Mevlevîler tarafından yönetilen bir eğitim merkezi olarak kullanıldığını sanıyoruz. Zira medresenin eğitim amaçlı kurulduğu, müderrisliğin Mevlânâ soyuna tahsis edildiği vakfiyesinden anlaşılmaktadır.³³ Bütün bu bilgilerden *Sultanul- ülema Bahaeddin Veled*'in Selçuklu sultanı ile ilişkileri *Bedreddin Gühertaş* aracılığıyla sağlandığı,*

³¹ Ahmet Eflâkî, *Âriflerin Menkıbeleri I*, (çev. Tahsin Yazıcı), Ankara 1986, s. 243-244

³² Mimarı hakkında bilgiye sahip değiliz. Medresenin 12 oda ve dershaneden oluştuğunu, çok sade olduğunu biliyoruz. *Mevlâna Celâleddin*'de burada uzun süre ders vermiştir. Evi de bu medreseye bitişik durumda idi. Mevlâna Celâleddin'in ölümünde sonra türbesinin bulunduğu yer Mevlevîliğin merkezi olunca, evi ve Gühertaş medresesine ilgi gösterilmemiştir. Buna rağmen, buranın, Mevlevîler tarafından yönetilen bir eğitim merkezi olarak kullanıldığını sanıyoruz; O. Turan "Selçuklu Devri Vakfiyeleri III. Celâleddin Karatay", "Vakıfları ve Vakfiyeleri", *Bellekten*, XII/45 (1948), s. 73.

³³ Yaşar Sarıkaya, "Osmanlı Dönemi Konya'sında Medrese Kurucusu ve Patronu Olarak Sufiler ve Âlimler (18.-19. Yüzyıllar)", *Turkish Studies*, Sa.2/1 Kış, s. 184. (Konya Vakıflar Bölge Müdürlüğü Arşivi'nde bulunan 7 Ramazan 1253/1837 tarihine ait bir belgeye göre, burada medrese eğitimi yapılıyordu. Müderrislik ve mütevellik, o zamanın Mevlânâ Dergâhu Postnişîn'i Seyyid Mehmed Said Hemden Çelebi'nin elinde idi. Babası Seyyid Hafız Mehmed Çelebi (öl. 1231/1815)'nin de, burada ders vermiştir. (bk. Caner Arabacı, *Osmanlı Dönemi Konya Medreseleri (1900-1924)*, Konya 1998, s.188).

sonra da bu ilişkinin, *Sultanul- ülema'*ın ölümüne kadar devam ettiğini söylememiz mümkündür.

b. Mevlâna Celâleddin- I. Alaeddin Keykubat İlişkileri

*Sultanul- ülema'*ın ölümünden³⁴ hemen önce I. Alaeddin Keykubat Yassıçemen savaşını kazanmış (1230), Eyyübiler üzerine sefer yapıp Ortadoğu'nun en güçlü devleti durumuna gelmiş idi. Bundan sonra 24-25 yaşlarında bir genç olan *Mevlâna Celâleddin'*in.³⁵Sultan ile yakın bir irtibatı yine babası zamanında olduğu gibi *Bedreddin Gühertaş* vasıtasıyla sağlanmış olsa gerektir. *Mevlâna Celâleddin*, 1233 yılında oğulları *Veled* ve *Alaeddin* için büyük ihtimalle Haleb'e gitmeden, *Bedreddin Gühertaş*, Afyonkarahisar kalesinde dizdar iken³⁶, Sultan *Alaeddin Keykubat'*ın da katıldığı bir sünnet düğünü yapmıştır. *Bedreddin Gühertaş'*ın *Bahaeddin Veled* ile *Alaeddin'*i bizzat sünnet ettiğini biliyoruz. Eflâkî, *Bedreddin Gühertaş'*ın *Sultanul Ulema Bahaeddin Veled'in* vefatından sonra, yakın ilgisini şöyle anlatır:

“Sultan Veled buyurdu ki:” ... ‘Bizim Bahâeddin Veled yedi yaşında, kardeşi Alâeddin ise altı yaşında sünnet etti. ... Düğün yaptıkları vakit Sultan Alâeddin'in emîrleri ve nâipleri orada hazır bulundular. Bütün kaleyi nefis kumaşlar ve silâhlarla baştan aşağı süslediler... Padişah babama o kadar saygı gösterdi ki sorma...’³⁷. Bu durum bize gösteriyor ki, *Sultanul-ulema* vefat ettikten sonra *Mevlâna Celâleddin'*in Sultan I. Alaeddin Keykubat ile ilişkileri devam etmiştir. *Mevlâna Celâleddin*, *Gühertaş* ile yakın dostluğa dayanarak daha sonra ona mektup da göndermiştir³⁸. Mektupta *Mevlâna Celâleddin*, *Gühertaş'a* “baba dostu” diye yazmakta, “Babaların gerçekliği, oğulların yakınlığına sebeptir; sevgi de miras kalır, nefret de... baba dostu *Bedreddin'*”, diye hitap etmekte, “oğlumuz” dediği Taceddin adlı birisine yardımda bulunmasını rica etmektedir. Bütün bu bilgilerden anlaşılıyor ki *Mevlâna Celâleddin'*in delikanlılık çağı diyebileceğimiz bu dönemde babası *Sultanul- Ulema* gibi Sultan I. Alaeddin Keykubat ile ilişkileri *Bedreddin Gühertaş* tarafından gerçekleştirildiği görülüyor.

³⁴ Feridun b. Ahmed, *Risale-i Sipehsâlâr (Mevlâna ve Etrafındakiler)*, çev. Tahsin Yazıcı, İstanbul 1977, s.23; Eflâkî, age, I, 192; Abidin Paşa, *Tercüme ve Şerh-i Mesnevî-i Şerîf*, I, İstanbul 1324/1906, s. 8.

³⁵ Eflâkî, age, I, 212; Kâzım Qurbanzâde, “Mevlânâ Celâleddîn Rûmî'nin Hayatı Yaratıcılığı ve Felsefî Görüşleri”, *Bildiriler Uluslararası Mevlânâ Bilgi Şöleni 15-17 Aralık 2000*, s. 224, ss.223-230.

³⁶ Eflâkî, *Âriflerin Menkıbeleri I*, s. 36, 41, 109, 110; Hacıgökmen,, *agm*, s. 125.

³⁷ Ahmet Eflâkî, *Âriflerin Menkıbeleri I*, s. 331.

³⁸ *Mevlâna, Mektuplar*, (CXLI.- XLV. mektuplar).

B. 1237-1277 Yılları Arası Mevlâna Celâleddin'in Selçuklu Sultanları ile İlişkileri

a. Mevlâna Celâleddin - II. Gıyaseddin Keyhüsrev İlişkileri

Bu dönemde *Sultanu'l ulema* ölmüş (628/1231), *Mevlâna Celâleddin* ise 24 yaşında babasının yerine geçmiştir. Bir yıl sonra da Seyyid *Burhaneddin Muhakkık-ı Tirmizi*³⁹ Konya'ya gelecektir.⁴⁰ Bu tarihten sonra *Seyyid Burhaneddin*'e mürit olacaktır. Ona dokuz yıl (1241) hizmet edecektir⁴¹. *Seyyid Burhaneddin*, Konya'ya gelişinden bir yıl sonra (1233) *Mevlâna*'yı zâhir ilimlerinde daha da ilerlemesi için Şam ve Haleb'e göndermiştir.⁴² *Seyyid Burhaneddin*'in *Mevlâna*'yı Haleb'e gönderdikten sonra Kayseri emiri *Şemseddin İsfehani*'nin⁴³ yanında kaldığını biliyoruz. *Mevlâna*, dönüşte Kayseri'ye gelmesi, *Şemseddin İsfehani*⁴⁴ onu sarayında ağırlamak istemesi dört yıl Halep ve Şam'da kalmış olduğunu göstermektedir.⁴⁵ Ancak burada ilginç olan nokta, *Seyyid Burhaneddin*'in dostu olan *Şemseddin İsfehani* ölünceye kadar *Mevlâna Celâleddin* ile ilişkide bulunmuş olmasıdır. Artık otuz yaşlarına gelen *Mevlâna Celâleddin*'in büyük infiale sebep olan *I.Alaeddin Keykubat*'ın öldürülme hadisesini ve sonraki ve *Sadeddin Köpek* dönemini ve tahakkümünü görmüştür. *Şemseddin İsfehani*, *Sadeddin Köpek*'in öldürülmesinden(1239)⁴⁶ sonra naiplik makamına atanmıştır.⁴⁷ Vezirlik makamına ise *Mevlâna Celâleddin*'in en yakın adamı muhibbi olan *Süleyman Perva-*

³⁹ bk. E. Cebecioğlu, "Seyyid Burhaneddin Muhakkık-ı Tirmizi'nin Bazı Tasavvufi Kavramlara Getirdiği Metaforik Yaklaşımlar", *A.Ü.İ.F. Dergisi*, c. XXXVIII. Ankara 1998, s. 124-153; Semih Ceyhan, "Seyyid Burhaneddin" *DİA*, XXXVII, İstanbul 2010, s. 56-58.

⁴⁰ Sultan Veled, *İbtida name* (trc. A.B. Gölpınarlı) Ankara 1976, s.244-246; Feridün Sipehsalar, s.118,120; Eflaki *Ariflerin Menkibeleri*, I, s. 152; Hüseyin Vassaf, *Sefîne-i Evliya*, (neşr. Ali Yılmaz- Mehmet Akkuş) İstanbul 1990, s. 298.

⁴¹ Eflaki, *Âriflerin Menkibeleri* I, 56-57; Furuzanfer, *Mevlâna*, s. 52; F. Köprülü, *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, Ankara 1976, s. 219, Feridün, *Sipehsalar*, s. 18.

⁴² Furuzanfer, *Mevlâna*, s. 52.

⁴³ M. S. Bal, "Türkiye Selçuklu Devletine Hükümdarlık Yapan Vezir; Şemseddin İsfahânî", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (19) 2006, s. 265-294.

⁴⁴ Eflaki, *Âriflerin Menkibeleri* I, 226.

⁴⁵ Eflaki, *Âriflerin Menkibeleri* I, 77-81; Furuzanfer, *Mevlâna*, s. 60.

⁴⁶ İbn Bîbî, s. 481; trc. II, s. 34, Yazıcızâde, *Tevârih-i Âl-i Selçuk*, (hzl. A. Bakır), İstanbul 2009, s. 633.; Müneccimbaşı, II, 84.

⁴⁷ İbn-i Bîbî, s. 550; trc. II, s. 89.

ne'nin babası *Mühezzübidin Ali* getirilmiştir.⁴⁸ Görülüyor ki Mevlâna'nın en yakınında bulunanlar, devletin en üst makamda bulunmaktadır.

Bu dönemde Selçuklu devleti iç karışıklıklarla kaynamaktaydı. Babai isyanı denen Türkmen isyanı çok zor bastırılmıştır (1240).⁴⁹ *Alaeddin Keykubat'ın* maharetle topraklarından uzakta tuttuğu Moğollar, Selçuklu topraklarına girmiş, Köseadağ adı verilen savaşta Selçuklu ordusu hiç savaşmadan yenilmiştir (1243).⁵⁰ 35-36 yaşlarındaki *Mevlâna Celâleddin* bu önemli olaylara yakından şahit olmuştur. *Mevlâna Celâleddin'in* en yakın tanıdığı devlet adamları Köseadağ savaşının sonunda, Moğollarla anlaşmada önemli rol alacaktır. Vezir *Mühezzübidin Ali*, *Baycu Noyan* ile anlaşma imzalayacaktır.⁵¹ Bu anlaşmanın onaylanması içinde bir süre sonra *Şemseddin İsfahanî* Moğol Kağanı Batu Han'a gidecektir.⁵² Bir süre sonra *Mühezzübidin Ali* vefat edecek ve *Şemseddin İsfahanî* vezirlik makamına gelecek⁵³, ve II. *Gıyâseddin Keyhüsrev* onu geniş yetkilerle donatacaktır. Bugün elimizde 1246 yılına denk gelen Kayseri Kızılıköşk mevkiinde bulunan bir miktar arazinin *Mevlâna Taceddin* için yapılan vakfın şahitleri arasında *Mevlâna Celâleddin* ve *Seyyid Burhaneddin Tirmizî'nin* bulunmasından dolayı Selçuklu Sultanı II. *Gıyâseddin Keyhüsrev* ile bir ilişkinin varlığından bahsedilir.⁵⁴ Bu vakfiye 1246 tarihli olsa da, 1241 tarihinde ölen *Seyyid Burhaneddin Tirmizî'nin*⁵⁵ imzası olması vakfiyenin daha önce kaleme alınmış olduğunu göstermektedir.

⁴⁸ Pervâne Mu'inü'd-dîn Süleyman'ın babası olan Mühezzübü'd-dîn Ali hakkında bk., Nejat Kaymaz, *Pervâne Mu'inü'd-dîn Süleyman*, Ankara 1970, s. 27-35.

⁴⁹ Ahmet Yaşar Ocak, *Babaîler İsyanı*, İstanbul 1980; Mikail Bayram, "Baba İshak ve Ahi Evren", *Diyanet Dergisi*, XVIII, 1979, s. 69-78.

⁵⁰ Aknerli Grigor, *History of the Nation of Archers*, (Türkçe terc., *Okçu Milletinin Tarihi*, (Çev. Hrant D. Andreasyan), İstanbul 1954., s. 16-17; ayrıca bk., Simon de Saint Quentin, *Histoire des Tartares*, (terc., *Bir Keşişin Anılarında Tatarlar ve Anadolu*, (çev. Eren-di , Özbayoğlu) Antalya 2006.s. 58-59; Ebu'l Ferec, İbnü'l İbrî, *Târîhu Muhtasari'd-Düvel*, (Türkçe terc., Şerafeddin Yaltkaya), İstanbul 1941, s. 20; E. Göksu, "Köseadağ Savaşı" , s. 1-15; Turan, *Türkiye*, s. 431-450.

⁵¹ İbn Bîbî, s. 533-535; trc. II, s. 75- 78.

⁵² İbn-i Bîbî, s. 541-85; trc. II, s. 82-85, İbn Bîbî'nin naklettiğine göre (s. 533) Mühezzübü'd-dîn Ali, Baycu Noyan'a manidar sözler söyleyip anlaşma imzalamıştır.

⁵³ İbn-i Bîbî, s. 534; trc. II, s. 202-203; Bk. Nejat Kaymaz, "Anadolu Selçuklu Devletinin İnhitâtında İdare Mekanizmasının Rolü II", *Tarih Araştırmaları Dergisi*, III/4-5 (1967) s. 49, dipnot. 69.

⁵⁴ R. Yinanç, "Mevlâna'nın Şahitlik Ettiği Selçuklu Sultanı II. Gıyâseddin Keyhusrev Vakfiyesi", *Mevlâna, Yirmi altı Bilim Adamının Mevlâna Üzerine Araştırmaları*, (nşr. F. Halıcı), Konya 1983, s. 68-71.

⁵⁵ Ceyhan, agm, s. 56-58.

Ayrıca vakfiyede II. *Gıyaseddin Keyhüsrev*'in küçük oğlu II. *Alaeddin*'in ismi vardır. Demek ki bu vakfiye *Seyyid Burhaneddin Tirmizî* vefat etmeden önce hazırlanmış, ancak bazı eklemelerle 1246 yılında yenilenmiştir. Sadece zevk ve eğlence dışında pek bir şey düşünmeyen, II. *Gıyaseddin Keyhüsrev*'in *Mevlâna Celâleddin* gibi birisi ile yakın bir münasebet kurması pek düşünülemez. Ayrıca bu dönem *Mevlâna Celâleddin*'in *Şems-i Tebrizi* ile karşılaştığı dönemdir (1244). *Şems-i Tebrizi*'nin ölüm yılı olan 1247 yılına kadar da *Mevlâna Celâleddin* Selçuklu sultanı ile ilişki içinde olmamıştır. *Mevlâna Celâleddin*'in II. *Gıyaseddin Keyhüsrev*'in ölümünden sonra, II. *İzzeddin Keykavus* ile ilişkileri daha dikkat çekicidir. Bu konulara geçmeden önce II. *Gıyaseddin Keyhüsrev*'in oğulları ve *Şemseddin İsfahanî* hakkında biraz bilgi verelim: II. *Gıyaseddin Keyhüsrev*'in üç oğlu vardı. Büyük oğlu olan II. *İzzeddin Keykavus* 1238'de doğmuştur.⁵⁶ Annesi *Berdüliye Hatun* bir Rum papazın kızıdır. *Şemseddin İsfahanî* Sultanın bu hanımını nikâhına almıştır.⁵⁷ *Şemseddin İsfahanî*'nin bu cüretkâr tavrı onun gerçek niyetini ortaya koyarken, birçok düşman kazanmasına da sebep olmuştur. Sonrada 1249 yılında Moğollar tarafından öldürülmüştür.⁵⁸ Bu dönem belki de Kutalmış Oğullarının en bedbaht, olduğu zamanlardır. Daha çocukluk çağına bile girmemiş melikler tahta çıkarılacak, ümeranın elinde kukla olacaktır. O kadar ki, ümeranın elinde taht mücadelesi yapan bu çocuk sultanlar, karşılaştıklarında sarılıp ağlayacaklar birbirlerini özlediklerini söyleyecektir.⁵⁹ Bu dönem II. *İzzeddin Keykavus* ile başlar. II. *İzzeddin Keykavus* önce 1246-1249⁶⁰ yılları arasında tek

⁵⁶ Kaynaklar Keykavus'un doğum tarihi hakkında çeşitli bilgiler vermektedirler. S. Yaltkaya'ya göre Keykavus tahta geçtiğinde yedi yaşında idi. (*Baybars tarihi*, trc. S. Yaltkaya), İstanbul 1941, s. 32) İbn Bibî ise II. Keyhüsrev'in 1238 yılında başa geçtiğinde erkek evladı olmadığını bu sebeple kardeşlerini öldürmeyerek Uluborlu Kalesine hapsedtiğinden ve oğlu oluncaya kadar onlara dokunmadığından bahseder. (İbn Bibî, s. 468-479; trc. II. s. 20- 21, 27-28) Osman Turan, ise sultanın 11 yaşında tahta çıkmış olabileceğini söyler; Turan, *Türkiye*, s. 458; Nejat Kaymaz, Keykavus'un 7 yaşında tahta çıktığını söyler.

⁵⁷ İbn-i Bibî, s.565; trc. II, s.100.

⁵⁸ İbn-i Bibî, s.585; trc. II, s.118; *Ebû'l-Ferec Tarihi*, II, s.549. Anonim Selçuknâme, 8 Zilhicce 646 tarihini verir (24 Mart 1249 Çarşamba). Anonim *Selçuknâme*, s. 33. İlhan Erdem, *Türkiye Selçukluları İlhanlı İlişkileri* (1258-1308), (A.Ü. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara 1995, s.110.

⁵⁹ bk. O.Turan *Türkiye Selçukluları Hakkında Resmi Vesikalar (Metin, Tercüme ve Araştırmalar)*, Ankara 1958, s. 63-67.

⁶⁰ Mehmet Suat Bal, *II. İzzeddin Keykâvus Dönemi (1246-1262)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, AÜ Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Ankara 2004; Turan, *Türkiye*, s. 458-504; O.

başına, kardeşi IV. Rükneddin Kılıçarslan⁶¹ ve II. Alaeddin Keykubat⁶² ile birlikte 1249-1254 yılları arasında Celâleddin Karatay'ın nezaretinde ortak saltanat devri⁶³, 1254- 1262 yılları arasında IV. Rükneddin Kılıçarslan ile ortak olmak üzere 11-27 yaşları arasında toplam 16 yıl saltanat sürmüştür. 1262'de İstanbul'a kaçan II. İzzeddin Keykavus daha sonra gittiği Kırım'da 1279 senesinde 44 yaşında iken vefat etmiştir⁶⁴. II. İzzeddin Keykavus'un 1261 yılında Anadolu'yu terkenden sonra tahta çıkacak olan kardeşi IV. Rükneddin Kılıçarslan'dır. Diğer kardeş ise II. Alaeddin Keykubat ise genç yaşta öldürülmüştür. Mevlâna Celâleddin'in II. İzzeddin Keykavus ve IV. Rükneddin Kılıçarslan ile ilişkisi vardır. Önce II. İzzeddin Keykavus ile ilişkisine bakalım.

b. Mevlâna Celâleddin'in II. İzzeddin Keykavus ile İlişkileri.

Çocuk sultan II. İzzeddin Keykavus'un Mevlâna ile tanışması Vezir Şemseddin İsfahanî aracılığıyla olmuştur. Buna dair bilgileri Eflâkî'de bulabiliyoruz.⁶⁵ Burada, Sultan II. İzzeddin Keykavus vezir Şemseddin İsfahani'ye sorar: "Niçin böyle, daima Mevlâna'nın hizmetine gidip geliyorsun. Ona niçin bu kadar saygı ve sevgi gösteriyorsun da diğer büyüklerden yüz çeviriyorsun. Onda zamanımızın şeylerinde olmayan ne gibi şeyler gördün?. Ama diğer bilgin ve fakirlere üstünlüğü nedendir?" diye itirazda bulunur.⁶⁶ Şemseddin İsfahanî Mevlâna'nın büyüklüğü için birçok deliller getirir. Ancak bu dönemde II. İzzeddin Keykavus daha 11 veya 12 yaşında bir çocuktur. Eflâkî'de bir bilgi daha vardır. O da şudur: "Bir gün Mevlâna medresenin sofasında geziniyordu. Çevresindekilere "medresenin kapısını adam akıllı kapatın" der. Bu sırada Sultan II. Keykavus vezirleri, emirleri ve naipleriyle birlikte Mevlâna'yı ziyarete gelir. Mevlâna hemen odasına girer gelen sultan ve diğer devlet erkânı ile görüşmez. Müritlerine de zahmet etmesinler diye cevap vermelerini buyurur". Ziyarete gelen sultan ve yanındakiler Mevlâna ile görüşmeden dönerler.⁶⁷ Yine bir rivayete göre II. İzzeddin Keykavus, Mevlâna'ya kötülüklerden uzaklaşacağına dair söz verir. Ancak o yine eski alışkanlıklarına devam eder. II. İzzeddin Keykavus,

Turan, "Keykavus II", *İA*, VI, İstanbul 1977, s. 642-645; Faruk Sümer, "Keykâvus II", *DİA*, XXV, Ankara 2002, s. 355-357.

⁶¹ Faruk Sümer "Kılıçarslan IV " *DİA*, XXV, Ankara 2002, s. 404-405.

⁶² bk. Sümer, "Keykubad II", s. 359-60.

⁶³ Aksarayî, *aynı eser*, s. 28; Sümer, "Keykâvus II", s. 355.

⁶⁴ İbn Bibî, s. 548-640, trc, II, s.130-142; Turan, *Türkiye*, s. 503; Turan, "Keykâvus II", s. 645; Sümer, "Keykâvus II", s. 355.

⁶⁵ Eflaki, *Âriflerin Menkibeleri* II, 292.

⁶⁶ Fûruzanfer, *Mevlâna Celâleddin*, s. 183.

⁶⁷ Eflaki, *Âriflerin Menkibeleri* I, 448.

Mevlâna'yı ziyarete geldiğinde ona iltifat etmez müritleriyle meşgul olur. Sultan bir müddet bekledikten sonra "*Mevlâna hazretleri bana bir nasihat ver*" der. *Mevlâna* kendisine sertçe bakarak "*sana ne öğüt vereyim. Sana çobanlık emretmişler, sen kurtluk yapıyorsun. Sana bekçilik emretmişler, sen hırsızlık yapıyorsun. Allah seni sultan yaptı, sen şeytan'ın sözüyle hareket ediyorsun*" buyurur. Bu sözleri işitip, yaptığı icraatları gözden geçiren sultan, ağlayarak dışarı çıkar ve Allah'a daima âdil olacağına dair söz verir.⁶⁸ Bu dönemde *Mevlâna Celâleddin*'in *II. İzzeddin Keykavus*'a yazdığı dokuz mektubu vardır. *Mevlâna*'nın mektuplarında ona "oğul" kendisine de "baba" demektir.⁶⁹ *II. İzzeddin Keykavus*'a bu kadar yakın olması ona mektuplarında "oğul" kendisine de "baba" demesi yukarıda izah ettiğimiz gibi Eflâkî'de geçen bilgilerde onu azarlaması ve nasihat etmesi çok normaldir. Zira *Mevlâna Celâleddin*'in yakın dostu ve ahabası olan *Şemseddin İsfahanî* vasıtasıyla daha 11 yaşlarında belki de daha küçükken tanımış onu oğlu gibi benimsemiş olduğundan olsa gerektir. İhtimal ki yukarıda Eflâkî'nin anlattığı olay *Şemseddin İsfahanî*'nin ölümünden (1249) sonra Sultanhanı savaşı (1256) sonrasında olmuş olmalıdır. Çünkü *II. İzzeddin Keykavus* gerek çevresindekiler gerekse de Hristiyan dayılarının etkisiyle içki ve eğlence hayatına düşmüştür. Hatta sultan bu durumu ile kadınlara tecavüz etme noktasına kadar gelmiştir. *II. İzzeddin Keykavus*, Selçuklular'ın Moğollar'a karşı mücadelesinde Sultanhanı denilen dönüm noktası savaş sırasında Atabey *Fahreddin Arslan Doğmuş*'un evine gidip hanımına tecavüz ettiği kaydedilir.⁷⁰ Bu olayı duyan *Fahreddin Arslan Doğmuş* savaşta Moğolların tarafına geçmiştir.⁷¹ Bu bilgiler delikanlılık çağında olan sultan *II. İzzeddin Keykavus*' un etrafındakiler tarafından nasıl kötü yola düşürüldüğünün ve devletin zor döneminde nasıl fütursuzca hareket ettiğinin bir delili olsa gerektir. Yukarıda ifade ettiğimiz gibi *Mevlâna Celâleddin* de onu

⁶⁸ Eflaki, *Âriflerin Menkibeleri* I, 669.

⁶⁹ *Mevlâna Mektuplar*, s. 1, 56,58, 87, 121,135, 138.(I., XXXVIII., LVII., LXXX., VLXXX, XCIV. mektuplar).

⁷⁰ Turan, "Keykavus II", s. 643.

⁷¹ İbn Bibî savaşın kaybedilmesinin asıl nedeninin Keykavus'un yakın kölelerinin, onu büyük emirlerine karşı kıskırtması olduğunu söyler. Bu köleler, Keykavus'a büyük emirlerin kendilerine kötü davrandıklarını söylemişlerdi. Bunun üzerine Keykavus sinirlenerek bu emirler hakkında kötü sözler söylemiş ve bu sözleri duyan emirler de Keykavus'a kırılarak görevlerini layıkıyla yapmamışlar bu da savaşın kaybedilmesine neden olmuştur. (İbn Bibî, s. 621-622 trc. II. 145-148) Hatta yukarıda ifade edildiği gibi, özellikle ordu kumandanı olarak düşman karsısına gönderilen Arslan Doğmuş'un Konya'da Sultan'ın sarhoş bir halde evine girerek ailesine tecavüz ettiği haberini duyması üzerine gizlice Baycu ile anlaşmasının ordusunun direnmeden yenilmesine neden olduğunu söyleyebiliriz. (bk. Turan, "Keykavus II", s. 643)

medresesine almamıştır. Bir süre sonra *Mevlâna Celâleddin*'in sultan *II. İzzeddin Keykavus* ile ilişkilerini düzelttiği görülüyor. Bu da *II. İzzeddin Keykavus*'un saltanatının son dönemlerine denk gelmektedir (1257-1261). Sultan *II. İzzeddin Keykavus* 25 yaşlarındadır. Saltanatı süresince birçok acılarla tecrübe kazanan *II. İzzeddin Keykavus*'un saltanatının son döneminde biraz daha dikkatli olduğunu görüyoruz. Moğol tehlikesine karşı Memlûklularla ilişkiler içine bile girmişti. Aslında sultan *II. İzzeddin Keykavus* biraz dirayetli ve etrafındaki emirler tecrübeli olsa Selçuklular'ın Moğollar'a karşı başarı kazanması işten bile değildi. Sultanhan'ı savaşından (1256) sonra *II. İzzeddin Keykavus*'un İstanbul'a kaçıp bir süre sonra Konya'ya gelip tekrar tek başına tahta çıkmasından (1257-1258) sonra yazılmış bir mektubu vardır.⁷² Bu mektupta *II. İzzeddin Keykavus*'un tekrar tahta çıkışının kutlaması yapılmaktadır. *II. İzzeddin Keykavus*'un saltanat hayatı mücadeleler ve sürgünlerle geçtiği için, *Mevlâna Celâleddin*'in bazı mektuplarında ayrılık ve ayrılık acısından bahsetmektedir. Bu mektuplardan birisi ise ayrılık acısını teselli etmek amacıyla⁷³ bir diğerinde Hz. Yusuf ve ile Hz. Yakub'un durumlarını kendisiyle sultanın durumuna benzetir.⁷⁴ Yani bu mektup Sultan İstanbul'da ve belki de Kırım'da iken yazılmış olmalıdır.

c. *Mevlâna Celâleddin* IV. *Rükneddin Kılıçarslan* ile *Münasebeti*.

Mevlâna Celâleddin-i Rumî'nin, *IV. Rükneddin Kılıçarslan*'a (1261-1266) göndermiş olduğu bir mektup yoktur. Bu tarihlerde sürgünde bulunan *II. İzzeddin Keykavus*'a bile mektup gönderen *Mevlâna* niçin *IV. Rükneddin Kılıçarslan*'a bir mektup göndermemiştir? Bu sorunun cevabını *Mevlâna Celâleddin* ile *Muineddin Pervane* arasındaki ilişkide aramak yerinde olur. Bir kere, *IV. Rükneddin Kılıçarslan* döneminde devletin idaresi *Muineddin Pervane*'nin elindedir. Devlet işlerinde son söz *Pervane*'dedir. Bundan dolayı da *Mevlâna Celâleddin*'in *Pervane*'ye gönderdiği 25 mektubu vardır⁷⁵. Bu mektupların sayısı bile Selçuklu devlet idaresinin mahiyetini ve *Pervane*'nin devlet idaresindeki kudretini ortaya koyar.

Mevlâna Celâleddin'in *IV. Kılıçarslan*'a gönderdiği bir mektup olmasa da, ikisi arasında baba oğul gibi bir ilişkiyi kaynaklarda okuyabiliyoruz. Tabii ki arada hep *Pervane* vardır. Özellikle 1261 yılından sonra *IV. Rükneddin Kılıçarslan*

⁷² *Mevlâna Mektuplar*, s. 56-57. (XXXVIII. mektup).

⁷³ *Mevlâna Mektuplar*, s.56-58. (XXXVIII. mektup).

⁷⁴ *Mevlâna Mektuplar*, s. 56-57. (XXXVIII mektup)

⁷⁵ *Mevlâna Mektuplar*, (II. XVI., XXX., XXVI., XXVII., XLII., LI., LXXXII.,XXXI., LXXXVIII., LXXII., LXXXIV., LXXXV., LXXXVI., XCVI.,CXVI., LXIII., XXXVII., XLII.LXVIII., XCIX.,CXIV, CXX., CXXXVII., mektuplar)

tek başına iktidara geçtikten sonra, *Muineddin Pervane*'nin devlet idaresinde birinci adam olmasıyla birlikte Sultan sık sık saraydaki toplantılara *Mevlâna Celâleddin*'i davet etmiş, sohbetlerine katılmıştır. Eflâkî'nin *Baba Merendi*⁷⁶ dediği, *Hace Mecdü'd-din Merendi*'yi *IV. Rükneddin Kılıçarslan* kendisine şeyh edinir. *Hace Mecdü'd-din Merendi* ise dönemin Kırşehir kadısıdır. Moğol ve Türkmen mücadelesinde Kırşehir Türkmenlerin önemli bir merkezidir. *Baba Merendi*, 1261 yılından sonra "Sulucahöyüğe" yerleşmiştir.⁷⁷ Bu durum bize gösteriyor ki *IV. Kılıçarslan*'ın da ağabeyi gibi Moğollardan kurtulmanın yollarını aradığını söyleyebiliriz. Ancak *IV. Kılıçarslan* Moğollarla ilişkileri bozmak istemeyen *Süleyman Pervane* tarafından öldürülecektir.⁷⁸ Moğol aleyhtarı olan *Baba Merendi*'nin, *IV. R. Kılıçarslan*'ın şeyhi olması ve buna *Mevlâna*'nın tepki göstermesi bize onun *Mevlâna*'nın Moğol taraftarı olduğu manâsına gelmez. Çünkü öyle olsaydı, *Mevlâna*'nın Moğolları Anadolu'dan atmak için her türlü çareye başvuran *II. İzzeddin Keykavus*'a da "oğul" dememesi gerekirdi. Demek ki *Mevlâna*'nın *IV. Rükneddin Kılıçarslan* ile ilişkisi ağabeyi *II. İzzeddin Keykavus* gibidir.

Sonuç

Sultanul- ulema Bahaeddin Veled Anadolu'ya gelip, Larende'ye yerleştikten sonra, Eflâkî ve Sipehsalar gibi kaynaklar Selçuklu Sultanı *I. Alaeddin Keykubat*'ı Sultanul- ulema'nın müridi gibi göstermektedirler. Bu durumu Mevlevî kaynakları dışında hiçbir kaynak belirtmez. Ancak *Alaeddin Keykubat*'ın mürit olarak olmasa bile, Sultanul- ulema ile ilişkisinin varlığını biliyoruz. Bunu da *I. Alaeddin Keykubat*'ın en önemli emirlerinden olan *Bedreddin Gühertaş*'ın sağlamış olduğunu yukarıda izah ettik. *Sultanul- ulema*'nın göç kararı almasında *Bedreddin Gühertaş* ile yakın ilişkinin yanında, Konya'nın dönemin sağlam ve güçlü surlarla çevrili güvenli bir şehir haline gelmesi, Larende'nin Karamanlı Türkleri tarafından büyük bir göç akınına maruz kalmasının da etkili olduğunu düşünüyoruz.

Mevlâna Celâleddin'in Sultan *Alaeddin Keykubat* ile ilişkisi de babası Sultanul- ulema gibi *Bedreddin Gührertaş* aracılığıyla olmuştur. Bunu *Mevlâna*'nın *Güherteş*'a yazdığı mektuplardan anlayabiliriz. *Mevlâna Celâleddin*'in *I. Alaeddin*

⁷⁶ M.Bayram, "Sadrü'd-din Konevi ile Ahi Evren Şeyh Nasirü'd-din'in Mektuplaşması", *SÜ Fen-Ed.Fak.Edebiyat Dergisi*, sayı:2, Konya 1983, s. 58;

⁷⁷ Temir, Ahmet, *Kırşehir Emiri Cacaoğlu Nuru'd-din'in 1272 tarihli Arapça- Moğolca Vakfiyesi*, Ankara 1959, s. 28,34.

⁷⁸ Kaymaz, *Pervâne*, s. 70

*Keykubat'*ın ölümünden sonra Selçuklu Sultanları ile ilişkileri birbirlerine baba ve oğul diyecek kadar samimidir. Özellikle *II. İzzeddin Keykavus* ve kardeşi *IV. Rükneddin Kılıçarslan* ile ilişkileri bu çerçevede değerlendirmek gerekiyor. Özellikle *II. İzzeddin Keykavus'un* küçük yaşlardan itibaren inişli çıkışlı hayatında, ona yaptığı nasihatlerle yetişmesinde *Mevlâna Celâleddin'in* önemli rol aldığını biliyoruz. *Mevlâna Celâleddin* bazen ona kızmış, huzuruna kabul etmemiş, bazen de onu bir evladı gibi oğlum hitabıyla özlediğini ifade etmiştir. Aynı şekilde *Mevlâna Celâleddin'in* *IV. Rükneddin Kılıçarslan* ile ilişkileri *II. İzzeddin Keykavus'dan* farksızdır. O, *IV. Rükneddin Kılıçarslan* Baba Merendi'yi şeyh edindiğinde ona gönül koyacak kadar oğlu bildiğini biliyoruz. *II. İzzeddin Keykavus'un* Moğollar'a karşı tavrı, *IV. Rükneddin Kılıçarslan'ın* kendisine şeyh edindiği *Hace Mecdü'd-din Merendi'nin* Moğollar'a karşı tavrı göz önüne alınırsa *Mevlâna Celâleddin'in* Moğol taraftarı olmadığı açıkça görülecektir. ©

KAYNAKLAR

- Abidin Paşa, *Tercüme ve Şerh-i Mesnevî-i Şerîf I*, İstanbul 1324/1906.
- AKNERLİ Grigor, *History of the Nation of Archers*, (Türkçe terc., *Okçu Milletinin Tarihi*, (çev. Hrant D. Andreasyan), İstanbul 1954.
- AKSİT, Ahmet (2002). "Eflâkî'nin Alaeddin Keykubad Hakkındaki Rivayetlerine Dair", *Türklük Bilimi Araştırmaları*, S. 11.
- ATEŞ, Ahmet (1954). "Mevlâna ve Babası" *Türk Düşüncesi*, 4-7.
- AMBARCIOĞLU, Meliha (1986). "Sultanü'l-ulema Baha'eddin Veled'in hayatı, eseri ve düşünceleri", Selçuk Üniversitesi, *1. Millî Mevlâna Kongresi Tebliğler*, Konya.
- ; (1962). *Mevlâna ve Muhiti*, Ankara.
- ARABACI, Caner (1998). *Osmanlı Dönemi Konya Medreseleri (1900-1924)*, Konya.
- BAYRAM, Mikail (1979). "Baba İshak Harekâtının Gerçek Sebebi ve Ahi Evren ile ilgisi", *Diyanet Dergisi*, XVIII.
- ; (1983). "Sadrü'd-din Konevi ile Ahi Evren Şeyh Nasirü'd-din'in Mektuplaşması", *SÜ Fen-Ed. Fak. Edebiyat Dergisi*, S. 2, Konya.
- ; (1981). "Babailer İsyanı Üzerine", *Hareket*, Mart 1981.
- BAL, M. S. (2006). "Türkiye Selçuklu Devletine Hükümdarlık Yapan Vezir; Şemseddin İsfahânî", *SÜ Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (19).
- ; (2004). *II. İzzeddin Keykâvus Dönemi (1246-1262)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, AÜ Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Ankara.
- CAN, Şefik (1995). *Mevlânâ Hayatı Şahsiyeti Fikirleri*, İstanbul.
- CEYHAN, Semih (2010). "Şems-i Tebrizi", *DİA*, XXXVIII, İstanbul.
- CEBECİOĞLU, E.(1998). "Seyyid Burhaneddin Muhakkık-ı Tirmizi'nin Bazı Tasavvufi Kavramlara Getirdiği Metaforik Yaklaşımlar", *AÜİF Dergisi*, C. XXXVIII. Ankara.
- CEYHAN, Semih (2010). "Seyyid Burhaneddin" *DİA*, XXXVII, İstanbul, s. 56-58.
- Câmî, Abdurrahmân (1995). *Nefehâtu'l- Üns: Evliyâ Menkibeleri*, (çev ve şrh. Lâmi Çelebî, hzl. Süleyman Uludağ ve Mustafa Kara), İstanbul.

- Eflâkî (1986). *Ahmet Âriflerin Menkıbeleri*, I, (çev. Tahsin Yazıcı), Ankara: Remzi Yay.: 243-244.
- Ebu'l Ferac, İbnü'l İbrî, *Târîhu Muhtasari'd-Düvel*, (Türkçe terc., Şerafeddin Yaltkaya), İstanbul 1941.
- El Ömeri, *Mesâlikü'l Ebsâr fi Memâlik-i Emsâr*, (nşr. F.Taeschner), Leipzig 1929.
- Erdem, İlhan (1995). *Türkiye Selçukluları İlhanlı İlişkileri (1258-1308)*, AÜ Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara.
- Feridun b. Ahmed (1977). *Risale-i Sipehsâlâr (Mevlâna ve Etrafındakiler)*, çev. Tahsin Yazıcı, İstanbul.
- Furuzanfer, B. *Mevlâna. Celâleddin*. (çev. F. Nafiz Uzluk) İstanbul 1986. s. 34;
- GÖLPINARLI, Abdülbaki (1952). *Mevlâna Celâleddin. Hayatı, Felsefesi, Eserleri, Eserlerinden Seçmeler*, İstanbul.
- GÖKSU, E. (2009). "Kösedağ Savaşı (1243)" *Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi* 2.
- İbn Bibi (1957). *El- Evâmîrü'l- alaiyye fi'l-umuri'l- Alaiyye I*, Tıpkı Basım, (nşr. A. Erzi- N.Lugal) Ankara.
- İbn Bibi (1996). *El- Evâmîrü'l- Alaiyye fi'l-Umuri'l- Alaiyye (Selçuk-nâme)*, (trc. M. Öztürk), I-II, Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.
- HACIGÖKMEN M. A. (2011). "Türkiye Selçukluları Zamanında Konya'nın Devlet Merkezi Oluşu" *SÜ Türkiyat Araştırmaları Der.* S. 25.
- ; (2011). "I. Alaeddin Keykubat Dönemi Emirlerinden Atabey Bedreddin Gühertaş (Gevhertaş) (d. ?- ö. 1262)", AÜ, *DTCF, Tarih Araştırmaları Dergisi*, XXX/ 50, Ankara – 2011/Eylül.
- Kalkaşandi, *Subhu'l Â'sa*, VIII, Kahire 1915.
- KAYA, Selim (2006). "Mevlânâ'nın Siyasî Faaliyetleri (Mevlânâ'nın Selçuklu Devlet Erkânı Üzerindeki Etkisinin Siyasi Boyutları", *Uluslararası Düşünce ve Sanatta Mevlânâ Sempozyum Bildirileri, 25-28 Mayıs 2006, Çanak-kale/Türkiye (International Symposium on Mavlânâ Jalâleddîn Rumî in Thought and Art Papers)*,).
- KOCA, Salim (2009). "Selçuklu İktidarının Belirlenmesinde Rol Oynayan Güçler ve Alâeddîn Keykubâd'ın Türkiye Selçuklu Tahtına Çıkışı" *SÜ Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 25.

; (2010). "Türkiye Selçuklu Tarihine Damgasını Vuran Menfur Bir Cınayet: Sultan I. Alâeddîn Keykubâd'ın Zehirlenmesi", *SÜ Türkiyat Araştırmaları Dergi*, S. 27, Konya.

KESİK, M. (2008). "Sadeddin Köpek" *DİA*, XXXV, İstanbul.

KÜÇÜK, O. Nuri (2007). *Mevlâna ve İktidar*, Ankara.

KÖPRÜLÜ, F. (1976). *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, Ankara.

KAYMAZ, Nejat (1970). *Pervâne Mu'înü'd-dîn Süleymân*, Ankara.

; (1958). *Anadolu Selçuklu Sultanlarından II. Gıyâsü'd-dîn Keyhüsrev ve Devri*, Ankara.

; (1967). "Anadolu Selçuklu Devletinin İnhitatında İdare Mekanizmasının Rolü II", *Tarih Araştırmaları Dergisi*, III/4-5.

Müneccimbaşı (2001). Ahmed b. Lütfullah, *Câmiu'd-Düvel, Selçuklular Tarihi II. Anadolu Selçukluları ve Beylikler* (Yay. Ali Öngül), İzmir.

OCAK, Ahmet Yaşar (1980). *Babaîler İsyanı*, İstanbul.

PAYDAŞ, Kazım (2007). "Mevlânâ Celâleddin'in Anadolu Selçukluları ile Olan Münasebetleri" *Harran Üni. Uluslararası Mevlâna ve Mevlevîlik Sempozyumu, Bildiriler-I*, Şanlıurfa.

QUENTİN, Simon de Saint (2006). *Histoire des Tartares*, (terc., *Bir Keşişin Anılarında Tatarlar ve Anadolu*, (çev. Erendi, Özbayoğlu) Antalya.

QURBANZÂDE, Kâzım (2000). "Mevlânâ Celâleddîn Rûmî'nin Hayatı Yaratıcılığı ve Felsefî Görüşleri", *Bildiriler Uluslararası Mevlânâ Bilgi Şöleni 15-17 Aralık 2000*.

RİTTER, Helmuth (2007). "Mevlânâ Celâleddin Rûmî ve Çevresi", (çev. Rüstem Orhan), *Mevlânâ Araştırmaları I*, Ankara.

SARIKAYA, Yaşar, "Osmanlı Dönemi Konya'sında Medrese Kurucusu ve Patronu Olarak Sufiler ve Âlimler (18.-19. Yüzyıllar)", *Turkish Studies*, S .2/1 Kış.

ŞAHİNOĞLU, M. Nazif (1991). "Bahaeddin Veled", *DİA*, IV, İstanbul.

Sultan Veled (1985). *Maârif*, çev. Meliha Tarıkâhya, İstanbul.

; (1976). *İbtida name* (trc. A.B. Gölpınarlı) Ankara.

SÜMER, Faruk (2002). "Keykâvus II" , *DİA*, XXV, Ankara.

; (2002). "Kılıçarslan IV" *DİA*, XXV, Ankara.

TEKİNDAĞ, Şehabeddin (1949-1950). "Alâeddin Keykûbat ve Halefleri Zamanında Selçuklu Küçük Ermenistan Hududları", *Tarih Dergisi*, II/1-2.

TURAN, O. (1971). *Selçuklular Zamanında Türkiye*, Ankara.

TEMİR, Ahmet (1959). *Kırşehir Emiri Cacaoğlu Nuru'd-din'in 1272 tarihli Arapça- Moğolca Vakfiyesi*, Ankara.

; (1977). "Keyhüsrev II", *İA*, VI, İstanbul.

; (2001). "Saded-Din Köpek", *İA*, X, Eskişehir.

; (1948). "Selçuklu Devri Vakfiyeleri III. Celâeddin Karatay", "Vakıfları ve Vakfiyeleri", *Belleten*, XII/45.

; (1958). *Türkiye Selçukluları Hakkında Resmi Vesikalar (Metin, Tercüme ve Araştırmalar)*, Ankara.

; (1977). "Keykavus II", *İA*, VI, İstanbul.

UYUMAZ, Emine (2003). *Sultan I. Alâeddin Keykubad Devri Türkiye Selçuklu Devleti Siyasi Tarihi*, Ankara.

VASSAF, Hüseyin (1990). *Sefine-i Evliya*, (neşr. Ali Yılmaz- Mehmet Akkuş) İstanbul.